

Oameni și locuri în istoria orașului Galați

Conferențiar universitar dr. Oana Magdalena Cenac

Facultatea de Litere, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract: *Our approach, part of a larger project with the title Urban Toponymy of Galați, is organized on three levels: the presentation of a brief history of the city of Galați, highlighting the most important bibliographic landmarks regarding the denomination of the toponym Galați and, last but not least, the presentation of the profile of several personalities from the medical field that deeply marked the city and its inhabitants.*

Keywords: *Galați, history, denomination, medical field.*

Orașul Galați, municipiul de reședință al județului cu același nume, a avut, în decursul existenței sale, o istorie încărcată datorată, printre altele, și localizării pe malurile fluviului Dunărea, o importantă arteră comercială europeană.

Demersul nostru - parte dintr-un proiect mai amplu intitulat *Toponimie urbană gălățeană* [1] – este organizat pe trei paliere: creionarea unui scurt istoric al urbei gălățene, evidențierea celor mai importante reperi bibliografice privind denomiția toponimului *Galați* și, nu în ultimul rând, prezentarea profilului câtorva personalități din domeniul medical care au marcat profund orașul și locuitorii săi.

1. Povestind istoria orașului, Paul Păltănea [2] e de părere că „așezarea rurală de la Galați, formată în jurul vadului de la Dunăre, s-a transformat în târg datorită creării unui *portus*, în sensul definiției date de H.Pirenne, sau *emporium* comercial”. Se consideră că apariția acestui *portus* a fost determinată de o serie de factori între care se pot menționa „poziția geografică a viitorului târg, vad și port la Dunăre, bogăția de pește și influența economică a Dinogetiei, ajunsă, în secolul al XI-lea, la apogeul său de dezvoltare” [3].

În monografia *Galații*, [4] Gh.N.Munteanu-Bârlad schițează „trecutul orașului”, considerând că: „Începutul orașului Galați, ca și a celor mai multe din satele și orașele vechiului nostru regat, nu poate fi ușor deslușit din pricina lipsei de mărturii îndestulătoare. (...) Pentru începutul acestui oraș, avem vreo 12 interesante tradițiuni, cum nu se cunosc la nici unul din orașele României Întregite. Așa avem părerea celor care cred că vechimea orașului merge până la veacul al III-lea după Hristos când un trib al Galilor năvălitori din Asia, spre Apus, ar fi poposit la Dunăre, întemeind aici orașul Galaților, dar istoria ne dă dovada că triburile năvălitoare lasă pagube pe urma lor și nu așezări statornic. Alții au scris despre un Brenus, căpetenie a Galilor care ar fi chiar nașul acestui oraș” [5].

O altă mărturie aparține lui N.Bălcescu care considera că „acest oraș forma la Dunăre o republică Genoveză, în veacul al XII-lea, deși nicio mărturie sigură nu dovedește această părere” [6].

Gh.N.Munteanu-Bârlad îl amintește și pe Gheorghe Asachi pentru care „Republica Galaților era printre republicele întemeiate în Dacia Traiană, după năvălirea Barbarilor, păstrându-se sub acest nume sau sub acela de Caput Bovis și Țiglina, până către 1288 dHr când toate aceste republici formară Domnia Moldovei sub Dragoș-Vodă” [7].

Bogdan Petriceicu-Hasdeu considera că „orașul și-ar fi luat începutul dela colonia grecească Callatia, vestită în vechime prin negoțul ei la Marea Neagră și la gurile Dunării, und ar fi fost gonită de gelozia Bizantinilor”. Același Hasdeu era de părere că „în veacul al XII-lea se făcea des confuzie între Galații românesc și provincia rusească a Haliciului ori Galiciu, de la nordul Moldovei.” [8]

Cercetând o serie de documente vechi, N.Iorga ajunge la concluzia că „începutul orașului Galați nu este mai vechiu de secolul al XV-lea când a existat la această cotitură a Dunărei, ca debușeu sau târg de pescari sub numele *Satul lui Gălaț* sau *Galac* cum îl numește cronicarul Miron Costin, iar pe vremea fiilor lui Alexandru cel Bun erau prin acest ținut «morile Covurluiului»” [9].

După cucerirea în 1484 a cetăților basarabene Chilia și Cetatea Albă de către sultanul Baiazid, „mulți negustori și slujbași din administrație și vameși domnești au trecut în porturile din apropiere, Galții și Brăila, care luară de atunci o repede dezvoltare. (...) S-ar putea socoti porturile dunărene, Galați și Brăila, ca niște ctitorii ale voievodului Ștefan cel Mare, deși Brăila ajunsese cetate turcească pe când Galații și-a păstrat totdeauna neatârarea” [10]. Punctul de vedere al istoricului N.Iorga nu este validat de Paul Păltănea care opinează că „târgul exista dinaintea acestei domnii. S-a invocat prezența unor negustori lioveni la Galați pe temeiul unei scrisori din 29 aprilie 1472, dar este vorba de aceeași confuzie

între orașul dunărean și Galata” [11]. Pe baza analizei documentelor vremii și a bibliografiei de specialitate, P. Păltănea consideră că „locul pe care s-a întemeiat târgul a fost la malul Dunării, în jurul vadului pe unde se trecea în Dobrogea, ca multe alte orașe ale Moldovei, apărute la întretăierea drumurilor cu vadurile apelor. În Moldova, toate târgurile au fost înființate pe «pământ domnesc» și Galații nu au făcut, desigur, excepție de la această regulă. Dovada o avem în unele documente ulterioare secolului al XV-lea.” [12]

2. Toponimul *Galați* cunoaște o răspândire largă, astfel că în afara orașului de la Dunărea, numele este purtat de sate din județele [13] Hunedoara (sat în comuna Pui), Alba (azi, parte componentă a orașului Zlatna) și Brașov (inclus azi în orașul Făgăraș), de comuna *Galații Bistriței* din județul Bistrița-Năsăud și de un munte din același județ. În Moldova, un sat *Galațul* exista în 1900 în comuna Hilișeu-Horia din județul Botoșani [14], iar Iorgu Iordan [15] amintește de un sat, cu nume derivat, *Gălățeni* în zona Iașului; Const. C. Giurescu [16] menționează ca forme derivate și *Gălățui*, lac și vale în județul Ialomița, *Gălățeni* în comuna Păsăreni, județul Mureș și *Gălățeanu*, sat în comuna Poiana Lacului, județul Argeș.

În ceea ce privește originea toponimului Galați, trebuie menționat faptul că aceasta a fost explicată în mai multe feluri, bibliografia în domeniu fiind destul de generoasă [17]. După parcurgerea studiilor dedicate stabilirii originii sale, ajungem la concluzia că pentru explicarea acestuia s-au emis mai multe ipoteze privitoare la originea sa fie celtică, fie cumană, fie slavă sudică, luându-se în considerare fie numele unui trib, fie un nume comun, fie nume de persoană; acceptarea sau respingerea acestor soluții are la bază argumente lingvistice, istorice și geografice care se completează sau se contrazic, niciuna dintre aceste etimologii nefiind infailibilă. Pentru toponimul Galați, răspândit pe tot spațiul românesc, s-ar putea accepta două etimologii: una pentru spațiul transilvănean, alta pentru orașul de la Dunăre.

3. Oameni în istoria Galațiului. În decursul istoriei acestui oraș, s-au impus o serie de personalități care au avut contribuții însemnate în multe domenii de activitate: știință, economie, artă, medicină ș.a. În cele ce urmează, ne propunem să prezentăm pe scurt activitatea a trei personalități foarte cunoscute în urbea gălățeană de numele cărora se leagă trei clădiri la fel de cunoscute, toate trei amplasate pe strada Traian. Este vorba despre Spitalul Militar Aristide Sephioti, despre farmacia Aburel și despre Casa Constantin Ținc. Rămânând tot în domeniul medical, analiza noastră va include alte două nume cu rezonanță: Eugen Bogdan Aburel și Constantin Levaditi, ambii născuți la Galați.

Medicul militar Aristide Serphioti s-a născut în 1828, în localitatea Hydra din Grecia acolo unde a urmat și cursurile elementare și liceale. A absolvit cursurile Universității de Medicină din München devenind doctor în medicină. În anul 1853, după ce obține diploma de liberă practică, se stabilește la Galați. Este principalul inițiator al construirii unui spital militar pentru răniți, Spitalul „Elisabeta Doamna - Caritatea gălățeană”, dedicându-se îngrijirii celor bolnavi și săraci. A fost fondator și președinte al Societății Medicale din Galați.

Prin testament, a instituit un premiu pentru cele mai valoroase lucrări cu caracter medical, acordat sub auspiciile Facultății de Medicină din București. Azilul de copii care depindea de Societatea de binefacere „Alinarea” din Galați primește, prin testament, suma de 10.000 de lei, iar Societatea Medicală din Galați și biblioteca liceului „Vasile Alecsandri” au primit cărțile din biblioteca sa.

Spitalul Militar din Galați îi poartă numele, iar un bust din bronz se află în curtea Spitalului de psihiatrie „Elena Doamna” din Galați, fiind realizat de sculptorul Oscar Spaethe în anul 1905. Cavoul doctorului, aflat în curtea bisericii „Sfânta Treime” din Galați este inclus pe lista monumentelor istorice.

Pentru activitatea sa deosebită, la recomandarea consulului francez, Henri Boyard, medicul Aristide Serphioti a fost distins de guvernul francez cu „Legiunea de Onoare” (1869). De asemenea, primește numeroase distincții: Ordinul „Coroana României” în grad de comandor, ordinul Steaua României în grad de ofițer (1878), ordinul rus Sf.Stanislav” în grad de comandor, ordinul „Coroana Prusiei” clasa a II-a oferit de regele Prusiei, ordinul turcesc Medgidie” în grad de comandor (1892).

Farmacia Aburel. Toma Bedros Aburel a fost un farmacist de origine armeană, născut la Focșani unde a frecventat și cursurile gimnaziului. După absolvirea cursurilor Universității din București, în anul 1887 devine licențiat în farmacie. În anurile orașului Galați și Județului Covurlui pe anii 1908, 1925, 1927 și 1930-1931, farmacia lui Aburel era situată pe strada Traian colț cu Tecuci fiind dotată cu instalație specială pentru inhalții cu oxigen și cu medicamente. Tot aici exista un depozit de articole de drogherie precum: benzină, acid fenic, acid boric, bandaje, vată, biberoane, creolină, vaselină, esență de oțet, ape minerale, apă de colonie și un depozit de articole de toaletă precum: creme și săpunuri de toaletă, parfumuri fine franceze în sticle originale, vopsea de păr. În anul 1948, farmacia a fost naționalizată de regimul comunist, dar și astăzi și-a păstrat statutul de farmacie.

Constantin Ținc s-a născut la Girgiu în anul 1857. După absolvirea studiilor gimnaziale, se înscrie ca elev la farmacia Friederich Brus din București. Cursurile Superioare le irmează la Universitatea din București, unde în anul 1883, obține titlul Academic de licențiat în farmacie. Trei ani mai târziu, obține concesiile pentru orașul Galați, în urma unui concurs pentru concesiile noi de farmacie [18]. La 5 mai 1899, Constantin Ținc primea din partea Serviciului Tehnic al Primăriei orașului Galați, autorizația de a construi o clădire cu parter și etaj pe strada Trian-Codreanu-Spitalului care avea să servească drept farmacie [19]. Clădirea era folosită ca local de farmacie, ca laborator și ca locuință. Din punct de vedere arhitectural, predomină influența vieneză, cu bogate decorații florale realizate în stuc, pe fațadă, îmbinate cu cărămidă aparentă. Se pare că ultimul proprietar al farmaciei a fost Wolf Stratman până în anul 1949 când clădirea intră în proprietatea statului, în urma naționalizării și își păstrează statutul de farmacie până în anul 1989 atunci când, din motive de siguranță, a fost evacuată. În perioada 1994-2006, Casa Constantin Ținc a trecut printr-un amplu proces de restaurare, iar în anul 2002, Consiliul Județului Galați solicită schimbarea destinației monumentului istoric Farmacia Ținc din Farmacie în Muzeu al Colecțiilor.

Eugen Bogdan Aburel (1899-1975) s-a născut la Galați, pe 23 ianuarie și a fost fiul unor armeni din Moldova cu ramificații la Galați încă de la începutul secolului al XIX-lea. Mama sa era descendentă din familia mitropolitului Veniamin Costache. Medic obstetrician și chirurg renumit în perioada 1922-1975, Eugen Aburel s-a remarcat prin introducerea unor metode originale de analgezie a conducerii la naștere și a introdus noi tehnici de chirurgie. Datorită contribuțiilor sale importante în domeniul cercetării medicale, a fost primul român înscris în Enciclopedia Franceză. La un an după absolvirea facultății, în anul 1923, obține titlul de doctor în științe medicale, pleacă în Franța și devine asistent la clinica „Tarnier” din Paris, iar mai apoi la maternitatea „Boucicault”. În anul 1933, revine în țară și se dedică cercetării științifice colaborând cu diferite publicații din străinătate.

Constantin Levaditi (1874-1953) a fost unul dintre cei mai importanți cercetători în medicina secolului al XX-lea. Considerat un ctitor al virusologiei, medic, microbiolog și imunolog, numele său a fost asociat cu importante descoperiri cu efecte în tratarea poliomeleitei. Remarcat încă din facultate de către savantul Victor Babeș, Constantin Levaditi pleacă la Paris unde devine asistentul profesorului Albert Charrin în laboratorul de patologie de la Collège de France. După obținerea doctoratului în medicină, în 1902, la Universitatea din Paris, își continuă activitatea științifică la Institutul „Pasteur” din Paris. A fost membru titular al Academiei de Medicină din Paris, membru titular și vicepreședinte al Societății de Biologie din Paris și președinte al Societății Franceze de Serologie Aplicată. Pentru întreaga carieră și pentru contribuțiile sale științifice, în anul 1928, Constantin Levaditi a fost nominalizat la Premiul Nobel pentru Medicină.

În concluzie, cercetarea istoriei unui oraș cu tot ce ne oferă acesta deschide perspective extrem de interesante, scoțând la lumină oameni și fapte care, cu trecerea timpului, ar muri sub povara uitării. Ar fi nedrept să le uităm contribuția, privând generațiile tinere de un adevăr care trebuie să dăinuie și cu care să ne mândrim.

Note finale:

- [1]. Proiectul este rezultatul unui grant intern cu același nume în care sunt implicate mai multe cadre didactice din Facultatea de Litere gălățeană.
- [2]. Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, editura Partener, Galați, 2008, p.33.
- [3]. *Ibidem*.
- [4]. Gh.N.Munteanu-Bârlad, *Galații cu 44 vederi în text, harta ținutului și planul orașului*, Societatea de editură Științifică-culturală, Galați, f.a, p.24
- [5]. *Ibidem*.
- [6]. *Ibidem*, p.25.
- [7]. *Ibidem*
- [8]. *Ibidem*
- [9]. *Ibidem*, p.26
- [10]. *Ibidem*, p.27.
- [11]. Paul Păltănea, op.cit, p.35.
- [12]. *Ibidem*, p. 36.
- [13]. Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București], 1967, p.226.
- [14]. *Ibidem*.
- [15]. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei RPR, București, 1963, p.271.
- [16]. Constantin C. Giurescu, op.cit., p. 206, 226.
- [17]. Bogdan, Ioan, *Scrieri alese*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G.Mihăilă, Editura Academiei RSR, București, 1968.

- Bogrea, V., „Iorgu Iordan, *Nume de localități românești provenite de la nume de popoare*”, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională, I, 1921-1922, Cluj, 1922, p.30.
- Giurescu, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București].
- Constantinescu, N. A., *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei RPR, [București], 1963.
- Drăganu, N., „Gustav Weigand, *Ortsnamen im Ompoly und Arányos (sic) Gebiet*”, în „Dacoromania”, IV, 1924-1926, Cluj, 1927, p.1130.
- Drăganu, N., *Români în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomastice*, Imprimeria Națională, București, 1933
- Dimitrescu, Florica, *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, Editura Științifică, București, 1967.
- Giurescu, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București], 1967
- Gonța, Alexandru I., *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei RPR, București, 1963.
- Mihăilă, G., „Contribuții la studierea împrumuturilor slave în limba română” în *Romanoslavica*, VII, Dialectologie, București, 1963, p.23-54
- Păltănea, Paul, „Câteva date privind începuturile orașului Galați”, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol”, VI, Editura Academiei RSR, Iași, 1969, p.141-150.
- Păltănea, Paul, *Istoria orașului Galați. De la origini până la 1918*, I, ediția a II-a, Editura Partener, Galați, 2008.
- Pârvan, Vasile, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, extras din *Analele Academiei Române*, seria II, Tom. XXXVI, Memoriile secțiunii istorice, București, Librăria Socec & Comp. și C.Sfetea, 1913.
- Pătruț, Ioan, *Studii de limba română și slavistică*, Editura Dacia, Cluj, 1974.
- Pătruț, Ioan, *Onomastică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- Philippide, Al., *Originea românilor*, vol. II, *Ce spun limbile română și albaneză*, Tipografia „Viața Românească” S.A., Iași, 1927.
- Petrovici, Emil, Raport anual, în „Dacoromania”, 1927-1928, p.900.
- Săulescu, Gheorghe, *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis (Capul Boului sau Ghertina) a cării ruine să află în apropierea Galațului*, ediție îngrijită de Silviu Sanie și Vasile Cristian, Editura Academiei Române, București, 1991.
- [18]. Dimitrie Nicolau, „Farmaciștii noștri”, Tipografia „Speranța”, București, 1906, p. 394.
- [19]. Valentin Boldea, *Monumentele istorice și de arhitectură din orașul Galați din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea*, vol. 2, editura Pax Aura Mundi, Galați, 2009, p. 37.

Referințe bibliografice

- Bogdan, Ioan, *Scrieri alese*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G.Mihăilă, Editura Academiei RSR, București, 1968.
- Bogrea, V., „Iorgu Iordan, *Nume de localități românești provenite de la nume de popoare*”, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională, I, 1921-1922, Cluj, 1922, p.30.
- Boldea Valentin, *Monumentele istorice și de arhitectură din orașul Galați din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea*, vol. 2, editura Pax Aura Mundi, Galați, 2009.
- ***, *Galați, vocație europeană*, Centru Europe Direct, ISBN 978-973-0-18422-8
- Giurescu, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București].
- Constantinescu, N. A., *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei RPR, [București], 1963.
- Drăganu, N., „Gustav Weigand, *Ortsnamen im Ompoly und Arányos (sic) Gebiet*”, în „Dacoromania”, IV, 1924-1926, Cluj, 1927, p.1130.
- Drăganu, N., *Români în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomastice*, Imprimeria Națională, București, 1933
- Dimitrescu, Florica, *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, Editura Științifică, București, 1967.
- Giurescu, Constantin C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, Editura Academiei RPR, [București], 1967
- Gonța, Alexandru I., *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei RPR, București, 1963.
- Mihăilă, G., „Contribuții la studierea împrumuturilor slave în limba română” în *Romanoslavica*, VII, Dialectologie, București, 1963, p.23-54
- Nicolau, Dimitrie, *Farmaciștii noștri*, Tipografia „Speranța”, București, 1906.
- Nicolau, Ștefan, Iftimovici, Radu, *Constantin Levaditi*, București, 1968.
- Păltănea, Paul, „Câteva date privind începuturile orașului Galați”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol”*, VI, Editura Academiei RSR, Iași, 1969, p.141-150.
- Păltănea, Paul, *Istoria orașului Galați. De la origini până la 1918*, I, ediția a II-a, Editura Partener, Galați, 2008.

- Pârvan, Vasile, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, extras din Analele Academiei Române, seria II, Tom. XXXVI, Memoriile secțiunii istorice, București, Librăria Socec & Comp. și C.Sfetea, 1913.
- Pătruț, Ioan, *Studii de limba română și slavistică*, Editura Dacia, Cluj, 1974.
- Pătruț, Ioan, *Onomastică românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- Philippide, Al., *Originea românilor*, vol. II, *Ce spun limbile română și albaneză*, Tipografia „Viața Românească” S.A., Iași, 1927.
- Petrovici, Emil, Raport anual, în „Dacoromania”, 1927-1928, p.900.
- Săulescu, Gheorghe, *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis (Capul Boului sau Ghertina) a căria ruine să află în apropierea Galațului*, ediție îngrijită de Silviu Sanie și Vasile Cristian, Editura Academiei Române, București, 1991